

Leven en overleven met Minas

Eddy Teenstra

Het ziet ernaar uit dat dit niet voor iedereen even gemakkelijk zal zijn. Tot 2000 zullen vooral de intensievere melkveebedrijven de gevolgen merken. In dit artikel ga ik kort in op de mogelijkheden die melkveehouders hebben om de financiële gevolgen van het mineralenaangiftesysteem Minas te beperken. Uitgangspunt is hierbij de wet- en regelgeving tot het jaar 2000. Daarna wordt het gissen.

Waar sta ik?

Gevolgen beperken is pas mogelijk als je weet waar je nu staat. Hoe groot is dus je stikstof- en je fosfaatoverschot? En misschien nog wel belangrijker: Hoe ben ik daar gekomen? Met andere woorden, heb ik deze overschotten bereikt met een goede landbouwpraktijk, of heb ik meer mineralen aangevoerd dan de bemestings- en voedingsadviezen aangeven?

Wat moet ik?

Pas als je het antwoord op al deze vragen weet, kun je kijken of je je bedrijfsvoering moet aanpassen. En zo ja, waar je de nadruk op moet leggen. Het zal duidelijk zijn dat het volgen van een goede landbouwpraktijk bovenaan staat. Hiermee bedoel ik in grote lijnen het opvolgen van de bemestings- en de voedingsadviezen. In principe moet dit altijd een kostenbesparing en een betere mineralenbenutting opleveren, anders zouden de adviezen immers fout zijn.

Wat kan ik?

Wanneer de bedrijfsvoering netjes voor elkaar is, maar je toch nog boven de verliesnormen zit, dan is er dus meer nodig. Mogelijkheden om mineralenoverschotten te beperken zijn er genoeg. Je kunt ze globaal splitsen in verdere aanpassingen van de bedrijfsvoering en in aanpassingen van de bedrijfsopzet. Bijgaand kader geeft een overzicht van een aantal aanpassings-

mogelijkheden. Het bouwen van een emissie-arme stal laat ik verder buiten beschouwing.

Wat levert het op?

Of de mogelijkheden voor ieder bedrijf even aantrekkelijk en even gemakkelijk zijn, is maar de vraag. Naast het stikstof- en fosfaatoverschot gaat het immers ook om het inkomen. Het beperken van de gevolgen van Minas is in feite niet meer dan een kosten-batenanalyse. Wat kost meer? Of beter gezegd, waarmee haal ik het hoogste inkomen, door heffing te voorkomen of door heffing te betalen? Hetgeen overigens niet wil zeggen dat ideële overwegingen om overschotten te beperken geen rol meer mogen spelen. Naast ondernemer is iedere veehouder immers ook mens.

Probleem blijft dat je vooraf moeilijk het effect van allerlei aanpassingen voor je eigen bedrijf kunt inschatten. Daarom heeft het PR voor een zestiental denkbeeldige bedrijven het effect van de vele mogelijkheden in kaart gebracht. Ik beperk me in dit artikel tot de grote lijn in deze studie.

Zestien bedrijven

De zestien denkbeeldige bedrijven zijn samengesteld aan de hand van gegevens van praktijk-bedrijven. Ze verschillen onderling in grondsoort, oppervlakte, aandeel grasland en maïsland, aantal melkkoeien, melkproductie per koe

Aanpassingsmogelijkheden

Bedrijfsvoering

- verlagen stikstofbemesting grasland
- uitstoten overtollig vee
- aankopen fosforarmer krachtvoer
- grasland vervangen door snijmaïs
- teelt van krachtvoervervangers
- koeien dag en nacht weiden
- verhogen melkproductie per koe
- afvoeren dierlijke mest

Bedrijfsopzet

- aankopen grond
- bouwen emissie-arme stal
- verleasen melkquotum

en vervangingspercentage. Veebezetting en melkquotum variëren van ongeveer 2 tot 3 g.v.e. en 10 tot 20 ton melk per ha. Hoofdkenmerk is de veranderende bedrijfsomvang en het aandeel grasland. Dit loopt van 40 ha en 100 % grasland af naar 24 ha met 60 % grasland en 40 % snijmaïs.

Uitstoten overtollig vee

Globaal geldt dat alle vee dat geen melk produceert de mineralen minder goed benut dan vee dat wel melk produceert. Wil je dus een lager overschot dan zijn schapen, mestvee en jongvee, dat niet beslist nodig is voor de vervanging van het melkvee, taboe. Het vervangingspercentage is een belangrijke factor. In de studie is dit van 43 en 36 % teruggebracht naar 29 %. De jongveebezetting daalt dan van 9,6 en 8 naar 6,4 stuks per tien koeien.

Het saldo-LH¹⁾ stijgt hierdoor met zo'n 20 tot 150 gulden per ha. Dit is dusdanig positief dat deze maatregel standaard bij alle andere mogelijkheden is meegenomen. Het stikstofoverschot daalt maximaal met zo'n 20 kg per ha. Het fosfaatoverschot daalt maar een kilo of drie per ha.

Fosforarm krachtvoer

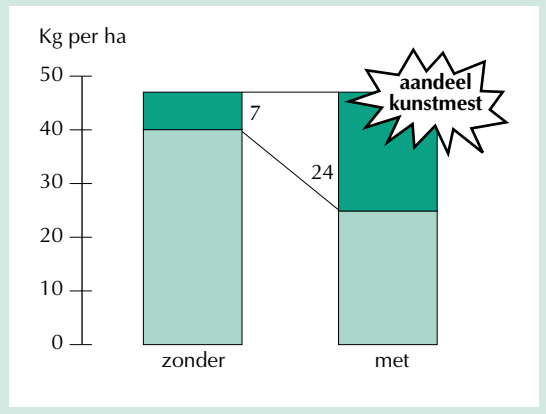
In vergelijking met de huidige adviesgehalten, kun je met de aankoop van fosforarm krachtvoer de fosfaataanvoer met 10 tot 20 kg per ha verlagen. Zolang kunstmestfosfaat niet onder de aangifte valt, daalt dus ook het fosfaatoverschot met 10 tot 20 kg per ha. Als je volgens de adviezen bemest, krijg je hoogstens een toename van de fosfaataanvoer met kunstmest (zie figuur 1). Zowel fosforarm mengvoer als de extra kunstmest kosten geld, in totaal ongeveer 40 gulden per ha.

Lagere stikstofbemesting

Door minder kunstmeststikstof te strooien op grasland kun je de stikstofaanvoer en dus het overschot, eenvoudig verlagen. Afhankelijk van het aandeel grasland, daalt het stikstofoverschot met 20 tot 50 kg per ha. Het fosfaatoverschot kan soms met een à twee kg per ha stijgen. Door de lagere eigen ruwvoerproductie moeten bedrijven met een ruwvoertekort meer ruwvoer aankopen.

Verlagen van de stikstofbemesting kost vrijwel altijd geld. Het saldo-LH kan wel tot 200 gulden per ha dalen als je de stikstofbemesting van grasland met 50 kg per ha verlaagt. We gaan hierbij uit van het huidige systeem van bemes-

Figuur 1 Fosfaatoverschot met daarin het aandeel van kunstmestfosfaat in een situatie zonder en een situatie met aankoop van fosforarm mengvoer (voorbeeld)

tingsadviezen, dus nog zonder de mogelijke toekomstige verfijningen.

Meer snijmaïs

Vanwege de betere stikstofbenutting kan het vervangen van grasland door snijmaïs aantrekkelijk zijn voor bedrijven met een hoog stikstofoverschot. Door 20 tot 25 % van het grasland te vervangen door snijmaïs daalt het stikstofoverschot met ongeveer 50 kg per ha. Echter ook de gemiddelde verliesnorm daalt met ongeveer 25 kg per ha. Afhankelijk van het aandeel snijmaïsland, daalt of stijgt het fosfaatoverschot met een paar kilo per ha.

Vooraf door de hogere teelt- en oogstkosten van snijmaïs daalt het berekende saldo-LH met 250 tot 350 gulden per ha bedrijf! Dit verschil wordt kleiner naarmate de verkaveling slechter is en/of meer wordt gemaaid. Bovendien liggen deze kosten in maïsrijke streken soms 300 gulden per ha maïs lager, zodat het verschil nog kleiner wordt. Door de beperktere beweidingsmogelijkheden stijgen de kosten voor mestopslag.

In de berekeningen is geen rekening gehouden met de maïspremie. Meestal heb je daar namelijk ook geen recht op, omdat ik er vanuit ga dat je grasland vervangt dat altijd grasland is geweest.

¹⁾ Het inkomenseffect wordt uitgedrukt als saldo van de opbrengst minus de variabele kosten, de loonwerkkosten en de (eventuele) heffingen; voor het gemak afgekort als saldo-LH.

Tabel 1 Maximale prijs voor afvoer van een kuub dunne rundermest¹ in situaties met een heffing voor overschrijden van de verliesnormen

	Heffing per kg overschrijding van de verliesnorm		Prijs ² per kuub mestafvoer (f)
	Fosfaat (f)	Stikstof (f)	
1998	-	1,50	5
	2,50	-	2
	10,00	-	15
	2,50	1,50	9
	10,00	1,50	22
vanaf	-	1,50	5
2000	5,00	-	7
	20,00	-	32
	5,00	1,50	14
	20,00	1,50	39

¹⁾ 4,8 kg stikstof en 1,7 kg fosfaat per kuub mest

²⁾ Inclusief f 2,00 omdat per kuub afvoer weer 2 kg kunstmeststikstof à f 1,00 wordt aangekocht

MKS

Het effect van MKS is sterk afhankelijk van het grondgebruik. Grasland vervangen door MKS kost vrijwel altijd geld. Het saldo-LH daalt met ongeveer 45 gulden per ha. Bij het vervangen van snijmaïs door MKS blijven de loonwerkkosten vrijwel gelijk, waardoor het saldo-LH nog licht kan stijgen. Het stikstofoverschot daalt maar een kilo of vijf en het fosfaatoverschot verandert nauwelijks.

Mestafvoer

Afvoeren van mest kost altijd geld en is daarmee eigenlijk een uiterste maatregel om heffingen te voorkomen, dan wel te verlagen.

Bij mestafvoer moet je je bovendien afvragen of je de afgevoerde mineralen voor de bemesting wel kunt missen. Tabel 1 geeft een indruk hoeveel de afvoer van een kuub mest mag kosten als we er vanuit gaan dat je de afgevoerde fosfaat niet nodig hebt voor de bemesting. De prijs in de laatste kolom is exclusief de besparing op de aanwendingskosten. Als aanwending op het eigen bedrijf vijf gulden per kuub kost, dan mag je dit bedrag nog optellen bij de maximum prijs in de laatste kolom.

Op grond van de prijzen in tabel 1 kunnen we concluderen dat mestafvoer pas echt aantrekke-

lijk wordt wanneer je daarmee de hoge fosfaatheffing kunt voorkomen. De werkelijke afvoerprijs zal dan meestal lager zijn dan de prijs die je maximaal mag betalen. Dit geldt voor de periode 1998 - 1999 zelfs wanneer je iedere kilo fosfaatafvoer weer met kunstmestfosfaat moet aanvullen.

Grondaankoop

Uitbreiden van de oppervlakte door bijvoorbeeld grond aankopen of pachten, staat over het algemeen bekend als een extensiveringsmaatregel. Uitbreiding geeft een verdunning waardoor het gemiddelde overschot per ha daalt. Dit kan uiteindelijk een lagere heffing tot gevolg hebben. Tot 2000 kan een eventuele heffing zelfs helemaal wegvallen als de veebezetting door de uitbreiding beneden de 2,5 gve per ha komt te liggen.

Als je bedrijfseconomisch rekent, dan mogen de jaarlijkse kosten van de uitbreiding niet hoger zijn dan het jaarlijkse voordeel. Bij een rente van 7 % per jaar betekent dit dat je globaal niet meer dan zo'n 8.600 tot 24.300 gulden per ha grasland mag betalen. Gezien de huidige marktprijzen, is grond aankopen dus weinig interessant. De maximum prijs stijgt natuurlijk naarmate je tegen een lager rentepercentage geld kunt lenen.

Verleasen quotum

Voor bedrijven die over 1998 al een forse heffing moeten gaan betalen, kan het aantrekkelijk zijn om een deel van het melkquotum tijdelijk te verleasen. Dit moet dan uiteraard wel samengaan met het uitstoten van vee. Je schuift zo een deel van je mineralenoverschot door naar de leaser. Tot 2000 is het op deze manier zelfs mogelijk om heffingsvrij te worden, wanneer de veebezetting daalt tot beneden de 2,5 gve per ha.

Uit de berekeningen blijkt echter dat je al minstens 40 tot 46 cent per kg melk moet krijgen, wil je er niet op achteruit gaan. Gezien de huidige leaseprijzen (circa 9,5 cent per procent vet per kg melk) lijkt er dus vooralsnog weinig winst te behalen met het verleasen van melk.

Hogere melkproductie

Het grootste voordeel van een hogere melkproductie per koe zit niet aan de mineralenkant, maar aan de kant van het inkomen. Omdat een hogere productie per koe gepaard gaat met een hogere ruw- en krachtvoeropname verandert het

Globaal effect¹ van maatregelen op het stikstof- en fosfaatoverschot en het saldo-LH voor de periode 1998 - 1999

	Stikstof-overschot	Fosfaat-overschot	Saldo-LH
Uitstoten overtollig vee	+	+	+
Verhogen melkproductie per koe	+/-	+/-	+
Verlagen stikstofbemesting grasland	+	0/-	-
Aankopen fosforarm krachtvoer	0	+	+/-
Grasland vervangen door snijmaïs	+	+/-	-
Telen van MKS	+	+	+/-
Afvoeren dierlijke mest	+	+	-
Aankopen grond	+	+	0 ²
Verleasen van melk	+	+	0 ²

¹ + is gunstig, - is ongunstig en 0 is geen invloed

² Afhankelijk van prijs

mineralenoverschot per ha namelijk nauwelijks. Meer melk per koe betekent vooral minder koeien, minder jongvee en dus minder kosten.

500 kg meer melk per koe levert bijvoorbeeld een toename van het saldo-LH van 70 tot 180 gulden per ha.

Melkproductieverhoging is meestal een proces van de lange adem. Een snelle productiestijging is mogelijk door bijvoorbeeld drie keer per dag te gaan melken.

Strategie 1998 - 2000

Tot het jaar 2000 hoeven veel bedrijven maar weinig te doen om eventueel nadelige gevolgen van Minas op te vangen. In veel gevallen is netjes gaan werken of blijven werken volgens de landbouwkundige adviezen voldoende. Naast Minas is echter ook het inkomen van belang. Niet meer jongvee opfokken dan nodig voor vervanging in combinatie met het verlagen van het vervangingspercentage naar circa 30 % levert altijd financieel voordeel. Bovendien daalt het stikstof- en het fosfaatoverschot. Verder blijft het financieel aantrekkelijk om de melkproductie per koe via fokkerij en goed management te verhogen.

Vrijwel alles wat je daarna nog doet, gaat ten koste van het inkomen, zie bijgaand kader. Bedrijven met snijmaïsteelt kunnen overwegen om een paar ha snijmaïs om te zetten in MKS. Het gebruik van fosforarm krachtvoer is pas aantrekkelijk wanneer je hiermee de hoge fos-

faatheffing (deels) kunt vermijden.

Strategie 2000 - 2002

De strategie voor de periode vanaf 2000 kan voor veel bedrijven ongeveer gelijk blijven aan die van de periode ervoor. Optimaliseren van de bedrijfsvoering blijft het motto. Doe je dat niet, dan heb je door de gewijzigde verliesnormen en voorwaarden al snel te maken met heffingen die kunnen oplopen tot meer dan 350 gulden per ha.

Bij het berekenen van deze heffingen ben ik er overigens vanuit gegaan dat kunstmestfosfaat vanaf 2000 wel bij de aanvoerposten wordt gerekend. Vooral bedrijven met veel grasland zullen hun fosfaatoverschot hierdoor fors zien stijgen. Dit geldt in ieder geval zo lang ze bemesten volgens de landbouwkundige adviezen. Geheel of gedeeltelijk weglaten van kunstmestfosfaat kost opbrengst en dus ook geld.

De invloed van een lager vervangingspercentage en een gestegen melkproductie is zo groot, dat er weinig mogelijkheden over blijven om - met behoud van inkomen - de mineralenoverschotten nog verder te verlagen. De kosten om het mineralenoverschot te verlagen en daarmee een heffing te voorkomen dan wel te verlagen, zijn dus hoger dan de heffing zelf. Hierbij wil ik benadrukken, dat deze conclusie geldt voor de zestien denkbeeldige bedrijven in de studie. Deze kenmerken zich door een goede bedrijfs-

structuur en bedrijfsvoering.

Momenteel wordt nog veel onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de benutting van mineralen in zowel de voeding als de bemesting te verhogen. Als de resultaten hiervan positief uitvallen, dan zullen de verliesnormen wellicht ook in de nabije toekomst voor veel bedrijven nog haalbaar zijn zonder dat dit (veel) extra kosten met zich meebrengt. Zo niet .....

Samenvatting

De invoering van Minas kan vanaf het jaar 2000 grote financiële gevolgen hebben voor melkveebedrijven. Tot die tijd zullen vooral bedrijven met hoge melkproducties per ha de gevolgen merken.

Optimaliseren van de huidige bedrijfsvoering is het motto.

Uit een studie van het PR blijkt dat de gevolgen het kleinst zijn voor de bedrijven die werken volgens de landbouwkundige bemestings- en voedingsadviezen en daarnaast niet meer dan 6,4 stuks jongvee per tien koeien aanhouden. Dit is voldoende voor een jaarlijkse vervanging van ongeveer 30 %. Een geleidelijke stijging van de melkproductie per koe heeft weinig invloed op de mineralen-

overschotten. De invloed op het inkomen is echter voldoende om hier toch mee door te gaan.

Bedrijven met hoge melkproducties per ha moeten de nadruk leggen op het verlagen van de fosfaataanvoer. Aankoop van fosforarm mengvoer is een zinvolle mogelijkheid.

Voor bedrijven met vrij lage melkproducties per ha en een groot aandeel grasland, is de invloed van kunstmestfosfaat belangrijk. Zodra dit onderdeel de aangifte gaat vallen, moeten deze bedrijven rekening houden met forse heffingen. Minder kunstmestfosfaat aanvoeren is de enige mogelijkheid om hier wat aan te doen.

Verlagen van de melkproductie per ha door bijvoorbeeld grond aan te kopen of tijdelijk melk te verleasen, kan bij de huidige marktprijzen vrijwel nooit uit. Ook verlagen van de stikstofbemesting van grasland of vervangen van grasland door snijmaïsteelt is financieel vaak niet aantrekkelijk.

Na optimaliseren van de bedrijfsvoering zijn er over het algemeen maar weinig mogelijkheden om de gevolgen van Minas op te vangen. Meestal zijn de kosten hoger dan de heffingen. Onderzoek moet uitwijzen welke mogelijkheden er nog zijn om de mineralenaanvoer te verlagen zonder dat dit ten koste gaat van het inkomen.